

OKÉNKO

DO FARNOSTI

VYDÁVÁ FARNOST SV. VÁCLAVA V LETOHRADĚ

Ročník XXXII **Leden 2023** **číslo 1**

Modlitba

Můj Bože,
který dechem svým jsi život nalil do žil
Adamova těla,
který dechem po obloze rozptýlil jsi hvězdy
jako na pasece vlhké jahody,
dechem vody zahnal do moří a řek a tvrdou
zemi vytvořil, i zemi, která
něžna jest a oblečena trávničky:
hle, kterak mlhami jsem spjat a svírán,
kterak v nejistotách bloudím jak loď
ztroskotaná,
těžký spoutaný, na půdě nejisté,
že nedovedu zpívatí ni zatančítí
ku Tvé slávě!...

Proto čekám Tebe z večera i za jitra i v noci
plné hvězd, jež korunuje panny,
že se ozveš mému úpění, ať hřměním bouře,

nebo hlasem dítěte, či z hnízda
strnadův u strouhy...

Ó vím, že zhynouti mi nedáš ani žízni, ani
hlady, ani nudou,
že až přijde čas můj, zahradu mi vykážeš,
bych o ní pracoval.

Strom štíhlý zasadím Ti uprostřed,
však ne již jablonž zakázanou, ale Stožár
Úmluvy.

Až doroste mé výšky sedminásobné, vím,
zkvete poprvé
a obsype se plody nad vše sladkými
a vonnými jak hvozdíky...

Bohuslav Reynek

Čert na ulici se ptal ženy: „Byla holčička
hodná?“
Žena odpověděla čertovi, lehce ironicky:
„Samozřejmě.“
Čert velké Josefíně řekl: „Tady máš lízátko.“
Malá Josefína: „Mami, proč jsi mu neřekla
pravdu?“

Lidem může vládnout jenom autorita, která
je respektována, a nejlépe, když je milová-
na, jinak za ni nebude nikdo ochoten položit
život.

G. K. Chesterton

Úvodem

Do nového roku si přejeme šalom - pokoj vzdáleným i blízkým.

Kéž by letos Ukrajinci vyhnali okupanty. Děkujeme Vám, kteří jim pomáháte na Ukrajině i těm, kteří našli útočiště u nás. Mámy, které utekly v létě s jednou taškou, musely teď, mimo jiné, nakoupit dětem i sobě zimní oblečení ... Strach o své blízké je jejich stálým, nevitáním společníkem. Putin vraždí i o svátcích.

Prezident Zelenskyj v americkém Kongresu mluvil o hodnotách Západu, které Ukrajina brání. Ve válce se ukazují cíle, hodnoty a mentalita národů. Společnost se rozděluje. I u nás se někteří přidali k Hitlerovi.

Rusko potřebuje nahlédnout své zločiny a zbavit se svého imperialismu a nadřazenosti.

Královna Alžběta II. naplnila slib daný Britům při své korunovaci: „Budu vám sloužit!“ Na jejím pohřbu půl miliónů lidí čekalo 12 hodin, aby mohli své královně projevit úctu.

Prosím Vás, pojďme si zvolit slušného prezidenta. U posledních dvou jsme neměli šťastnou ruku, oba „prognostici“ úplně selhali, ani nerozpoznali válečného zločince a táhli nás do jeho zhoubné náruče. Rusové dopadli ještě hůř, nechtěli vidět likvidaci opozice a novinářů, Putinovi dovolili prosadit neomezenou diktaturu.

Naše Církev je podivnou vdovou po Mesiáši. Je mu nevěrná, často poroučí těm, kterým má sloužit, nenaslouchá obětem a svá selhávání zakrývá.

/v

Vzkaz ukrajinského vojáka mamince (a pro všechny maminky):

„Mami, najedl jsem se, teple oblékl, mám i čepici a jdu se projít. Neboj se o mě, jdu s kamarády... Víím, že jste nás vy mámy nevychovaly pro válku, ale vychovaly jste z nás slušné lidi. Tak čekejte, my se vrátíme. Zatím nám něco dobrého uvařte.“

OSOBNÍ KRÉDO JANA RYBÁŘE

Ve jménu Otce i Syna i jejich Radostí!

Věřím, že většina lidí žasne nad světem, který poznává. Věřím, že jen citlivý člověk přijme zprávu: Neznámý Autor vesmíru a lidstva chce být nazýván Otcem. Věřím, že Ježíš je Kristem – vyvoleným – aby nám zvěstoval pravdu o našem oslavení, tvrdě zaplacenou jeho životem. Věřím, že jeho smrt byla vrcholným úkonem lásky k nám. Věřím, že jeho zmrtvýchvstání je potvrzením skutečného Synovství Božího. Věřím v čisté mateřství jeho matky Marie, důkazu to, že je pravý člověk, náš Bratr. Věřím, že jeho Domov je i naším domovem. Tam nás vede z našeho exilu církev, společenství citlivých. Věřím, že náš porušitelný život vstupuje do neporušitelnosti pravé a věčné Radosti Života Otce i Syna. Amen.

Kdo si myslí, že miluje lidstvo, většinou nenasnází souseda.

G. K. Chesterton

Stvoření předcházela láska. Po stvoření se láska viditelně projevuje. Jednou bude trvat v plné síle navěky.

Anthony de Mello

KÁZÁNÍ PROTI TRADICI

Martin C. Putna

Základem kázání je text Markova evangelia: Farizeové a někteří znalci Písma, kteří dorazili z Jeruzaléma, se sešli u Ježíše a uviděli některé jeho učedníky jíst chleby, nečistýma' (to jest neumytýma rukama.) Farizeové a všichni Židé totiž nejedí, aniž by si obřadně umyli ruce, a tak dodržují tradici starších. Když přijdou z trhu, nejedí, dokud se nevykoupou. A je ještě mnoho jiných věcí, které přijali a dodržují, jako očišťování pohárů, džbánů, měděných nádob a lehátek. Farizeové a znalci Písma se ho tedy zeptali: „Proč se tvoji učedníci nechovají podle tradice starších a jedí chléb nečistýma rukama?“

On jim odpověděl: „Izaiáš o vás pokrytých prorokoval správně. Jak je psáno:

*„Tento lid mě ctí svými rty,
srdcem je mi však vzdálený.*

*Nadarmo mě ale uctívají,
když učí lidské nauky a příkazy.“*

Opustili jste Boží přikázání, ale lidské tradice dodržujete.“

Potom pokračoval: „Opravdu dovedně zavrhuje Boží přikázání, abyste zachovali svou vlastní tradici! Mojžíš řekl: ‚Cti otce i matku‘ a ‚Kdokoli by zlořečil otci nebo matce, musí zemřít.‘ Vy ale říkáte, že kdyby člověk řekl otci nebo matce: ‚To, čím bych ti měl vypo-moci, je korban‘ (to jest dar Bohu), tak už podle vás nemusí pro svého otce nebo matku nic udělat. Rušíte Boží slovo svou tradicí, kterou jste ustanovili. A podobných věcí děláte spoustu.“ (Mk 7,1-13)

„Křesťanská tradice.“

„Tradiční křesťanské hodnoty.“

„Tradice Vánoc.“

„Tradiční mše svatá.“

„Tradiční rodina.“

„Tradiční“ dá se říci leccemu, co přichází z minulosti. Kdo však ví o dějinách trochu více – ví také, jak nesmírně složitá je minulost. Nikdy neexistoval žádný „tradiční“, rozumí se: jednoznačný a jednoduchý svět. Naopak, „tradice“ jsou mnohotvárná a protichůdná. Jest tak mnoho faktorů, proč se kdo hlásí k určitým událostem, rituálům a hodnotovým soudům a říká o nich, že to jsou „tradice“. Vždycky je však přítomen prvek volby a rozhodnutí: Hlásím se k tomu-to, protože se k tomu hlásit chci či/li protože se nechci hlásit k tradicím jiným, protichůdným. Neveselý koloniální vtíp uvádí do dialogu Inda a Angličana:

Ind: My máme takovou tradici, že ženy, kterým umře muž, upalujeme.

Brit: A my máme takovou tradici, že muže, kteří upalují ženy, věšíme.

A co na to Bible?

Bible mluví o „tradicích“ výhradně v negativním smyslu.

Jediné místo v Novém zákoně, kde se o tradici mluví soustavněji, je tato Ježíšova řeč k farizejům. „Tradice starších“ stojí v protikladu k přikázání Božím. „Tradice“ zde znamená: My se držíme pečlivě formalit, ale přitom ob-

chážíme či přímo popíráme vnitřní smysl. „Tradujeme“ – čili zrazujeme. Řecký výraz pro tradici obsahuje přesně tuto dvojznačnost: Substantivum „paradosis“ čili „tradice“ je odvozeno od slovesa „paradidómi“, jež značí „odevzdat, předat, svěřit“ – nebo také „zradit, vydat, zatknout“. Nejde však jen o toto jediné místo u Marka. Celé Ježíšovo působení se nese „proti tradicím“:

„Slýchali jste, že předkům bylo říkáno... Já vám však říkám.“ (Mt 21-22)

„Dávám vám nové přikázání.“ (J 13,34)

I v závěrečné apokalyptické perspektivě se ozývá toto závěrečné zrušení „tradicí“: „Ten, který seděl na trůnu, řekl: „Hle, činím všechno nové.“ (Zj 21,5) Ba, celá Ježíšova existence, od jeho narození přes jeho životní styl až k jeho smrti a zrušení této smrti, je nová, je proti „tradicím“. Taktéž Pavel zvěstovatel akcentuje tuto novost a protitradičnost. Používá výrazu „tradice“ jen jednou, a to sám o sobě – a opět negativně: „Ve svém národě jsem v judaismu předčil většinu svých vrstevníků, patřil jsem k nejhorlivějším stoupencům otcovských tradic.“ (Ga 1,14).

Hebrejská Bible pak substantivum „tradice“ vůbec nezná. Objevuje se až ve středověké hebrejštině, jako popis činnosti filologů („masoretů“), kteří upřesňují biblický text. Příslušné sloveso „máasar“ je pak i v pozdější hebrejštině poměrně vzácné. Zato se však v hebrejské Bibli velmi často objevuje výraz „předal“, patřící k běžnému slovesu „nátan“ čili „dát“:

„Podle Hospodinova rozkazu pak Mojžíš předal výplatné stříbro Áronovi a jeho synům, jak mu Hospodin přikázal.“ (Nu 3,51)

„Když Mojžíš sepsal tento Zákon, předal jej levitským kněžím, kteří nosili Truhlu Hospodinovy smlouvy, i všem izraelským stařešínům.“ (Dt 31,9)

„Joáb předal králi seznam sečteného lidu.“ (2S 24,9)

„Eliáš ho vzal, snesl ho z horní místnosti dolů do domu a předal ho matce. ‚Podívej se, tvůj syn žije, řekl jí.‘“ (1K 17,23)

„Velekněz Chilkiaš tehdy ohlásil písaři Šafanovi: ‚Našel jsem v Hospodinově chrámu Knihu Zákona.‘ Předal knihu Šafanovi a ten si v ní četl.“ (2K 22,8)

„Kdo mu asi svěřil zem? Kdo mu předal celý svět?“ (Jb 34,13)

Dalších příkladů je přešel. Předávají se předměty posvátné i profánní, předávají se seznamy nebo zachráněný syn, ale především to hlavní: Zákon, vědění, znalost! Jen

Bohu samému nikdo nic nepředal, jak rétorickou otázkou odpovídá kniha Job. Jen Bůh má všechno původní.

V tomtéž pozitivním smyslu používá slovo „předat“ i Nový zákon, i sám Ježíš: „Nebudu vás už nazývat služebníky, neboť služebník neví, co dělá jeho pán. Vás jsem ale nazval přáteli, neboť jsem vám předal všechno, co jsem slyšel od svého Otce.“ (J 15,15) – Či: „Slova, jež jsi mi svěřil, jsem předal jim a oni je přijali. (J 17,8)

Podobně mluví Pavel o učení, které od Ježíše přijal a které předává dál (1K 11,23 či 1K 15,3). A pozor – používá přitom výrazu „paredóka“, odvozeného od téhož slovesa „paradidómi“, z něhož vzešlo i ono negativní slovo „tradice“ čili „předání“. „Předat“ je tedy dobré – „tradice“ je špatná?

V Bibli je zajisté mnoho paradoxů, které obtěžují a pohoršují ony duše, toužící po jednoduchém světě. Toto však není skutečný, ostrý paradox. Toto je dost zřetelné rozlišení: „Předat“ je normální a dobré, či přinejmenším neutrální. Tak funguje každá lidská společnost, že se předává od člověka k člověku: jak věci, tak to důležitější, tedy poznání, poučení, rozumění smyslu věci. Dokonce právě při ústředním křesťanském rituálu, tedy při večeři Páně, říkáme přesně tento „předávací“ verš z Pavla: „Předal jsem vám to, co jsem sám přijal od Pána: Pán Ježíš v tu noc, kdy byl zrazen, vzal chléb...“ (1K 11,23). A přitom právě v tomto verši je obsažena ona dvojznačnost, a ta nejvíce vyvstává právě v latině, jazyce údajně „tradiční mše svatě“. Latinsky „tradere“ značí „předávám“ i „zrazuji“, a latinské „traditio“ je předání i zrada: „Ego enim accipi a Domino quod et TRADIDI vobis, quoniam Dominus Jesus in qua nocte TRADEBATUR, accepit panem...“

„Zradou“ bylo ono vydání Ježíše vojákům. „Zradou“ může být jakékoliv předávání nepřesné a zkreslující, ať z nepoučenosti nebo ze zájmů předávajícího. „Zradou“ pak jest samo povýšení tradice na něco posvátného samo o sobě, na Tradici s velkým T. To jest, o čem mluví Ježíš v citované pasáži z Marka: „Opravdu pěkně zavrhuje Boží přikázání, abyste zachovali svou vlastní tradici.“

Kult Tradice.

Tradice jako pohanská modla.

„Svatá Tradice, oroduj za nás.“

Lidský je to pochopitelné, neboť odvolat se na Tradici pomáhá – či: zdá se pomáhat – proti složitosti světa. Ježíšův a Pavlův svět byl v něčem složitý stejně jako náš: mnoho národů, mnoho náboženství, mnoho „tradicí“, a to i v rámci samotné židovské komunity. Křesťanství bylo revolucí, ne „tradicí“. Přitom ale muselo řešit, jak se postavit k tisíciletým tradicím judaismu: Co převzít – co opustit. Náš svět je odlišný v tom, že křesťanství už se jeví mnohem víc jako „tradice“. Bližší pohled na jeho dějiny však vždycky dokazuje, že svoji vlastní tradici stále promýšlelo a obměňovalo; že bylo vždycky plně zápasu tradic s novými vnitřními revolucemi a reformacemi. Víze křesťanství ne-

měnného je čirá iluze, čiré farizejství. Ježíš, slavící první „tradiční mši svatou“, latinsky, u oltáře zády k lidu...? Bylo by to k smíchu, kdyby to nebylo tak smutné.

Příkladem proměnlivosti tradic jsou i Vánoce, a to už od antických počátků: Nejstarší vánoční hymny poskládány z veršů žalmových a prorockých, ukazujících na příchod Mesiáše, ale staří křesťanští hymnografové míchali s těmito tradičními židovskými motivy tradice docela jiné, totiž řecké a římské, pohanské. Prudentius takto ve svém latinském Vánočním hymnu, někdy kolem roku 400, píše sloky, v nichž dobový čtenář či posluchač snadno rozpoznával ohlasy veršů Vergiliových, memorovaných v každé římské škole:

Jaká to radost pro náš svět
v panenském lůně spočívá!
V něm nastává nám nový věk,
zlaté světlo se navrácí.
Broukání děcka zvěstuje
počátek jara na zemích,
kdy znovunarozený svět
svléká vše staré, nečistě.

A to byly Vánoce „mladé“, ani ne pár století staré. Údajně „tradiční“ české Vánoce nesahají dál, než do devatenáctého století. Dokladem je právě i kniha, vnímaná jako „bible“ českých tradic, tedy Babička Boženy Němcové. „Tradiční“ vánoční stromek? „Babička sice neznala ten způsob, mezi lidem se to nedělalo, ale líbil se jí.“ I Babička, tato vtělená chodící Tradice, je ochotna přijímat tradice nové. Sama nemá žádné vzdělání, sama „předává“ tradice, které přijala od svých předků – a její potomci biologičtí i duchovní je přijímají od ní.

Ale proč je přijímají tak ochotně? Proto, že je babička stará? Proto, že si pamatuje tradice? Kdepak; v Ratibořicích jistě nebyla babičkou jedinou. Tato Babička je však přijímána jako zdroj následováním tradic proto, že její počínání nese dobré účinky: „Poznáte je po jejich ovoci.“ (Mt 7,16). Babička laskavě a nevtíravě pomáhá lidem, usmíruje konflikty a oroduje u mocných za bezmocné.

Ano, „oroduje“: Babička v úhrnu svého jednání i v úhrnu vztahu lidí k ní nese zřetelné rysy mariánské, rysy nekonečně milosrdné slitovnice a orodovnice. I tento eminentně mariánský výraz „orodovat“ je pro babičku použit: „Drahá kněžno, babička chce také orodovat za nešťastné milence, vyslyš ji a prosím tě, drahá kněžno, pomoz!“ Vládne a rozhoduje kněžna, v tomto mikrosvětě obraz Boha – ale rozhoduje se podle toho, oč u ní prosí, „oroduje“, velká přimlůvkyně, mariánská postava, Babička je „zjevením“ Panny Marie v tomto koutu země. Však se také stalo z místa děje místo poutní, kam chodí lidé už po generace načerpat jakousi sílu; a to i když se přímo na místě mohou dozvědět, že leccos bylo ve skutečnosti jinak; že to, co Němcová vytvořila a co se promění-

lo v tradici, bylo ve skutečnosti úplně jinak (Viktorku nezabil blesk, babička umřela zcela chudá ve Vídni atd.). Obraz Babičky je krásný – i když není historicky pravdivý. Krása a tradice jsou dvě sestry. Mají se rády. Věci a příběhy nabývají krásy často už tím, že přicházejí z minulosti. Často tím spíš, že už nejsou živou součástí našeho světa – že už neslouží svému účelu. Krása starých hradů, které už neslouží k obraně. Krása industriálních staveb 19. století, který už neslouží k výrobě. Opuštěná Petzoldova vápenka ve Velké Chuchli vypadá trochu jako starý hrad nebo chrám, a vlastně na tom ani tolik ne sejde, čím původně opravdu byla. I krása křesťanství, speciálně pak katolicismu, se ukázala světu až poté, co byly mnohé chrámy za francouzské revoluce pobořeny a začaly v romanticky naladěných duších vzbuzovat lítost a snění o „tradiční“. Krása latinské liturgie začala být vyzvedána některými katolíky až poté, co byla – po staletích snažení jiných

katolíků – zavedena liturgie v národních jazycích, takže se latinská mše začala zdát čímsi tajemnějším, mystičtějším, „tradičnějším“.

Jednou jsem studentům v Římě vykládal o „svatých schodech“ u Lateránské baziliky, po nichž zbožní poutníci stoupají po kolenou. Podle tradice to měly být schody z Pilátova paláce, zázračně přenesené z Jeruzaléma do Říma. Tradice je to samozřejmě vymyšlená; jde o obyčejné schody, vedoucí do jednoho z objektů lateránského papežského paláce. Někteří studenti – a to věru žádní kostelní chodíči! – však poté přišli s nápadem, abychom druhého dne časně zřána společně šli, a schody po kolenou vylezli. A tak jsme i učinili, a aj, duchovní zážitek byl z toho pro ně (i pro mě) veliký. V závěrečné reflexi římského semináře však titíž studenti zároveň napsali: „Když po nějakých schodech lezete dost dlouho po kolenou, stanou se z nich svaté schody“.

Tedy: Je to krásné – ale není to pravda.

Krása a pravda jsou rovněž dvě sestry. Často se však nemají rády.

Katolicismus se oženil s krásou a protestantismus s pravdou.

Katolicismus a protestantismus jsou tedy

švagři.

Katolicismus miluje krásu a tradici, opájí se estetikou liturgie, vypráví o zázracích a putuje na svatá místa. Bývá to krásné – ale velmi často to není pravda.

Protestantismus je naopak celý založen na protestu proti tradici, protože v době reformace sousloví „Bible i tradice“ znamenalo: věříme na všechny možné legendy, poudačky, apokryfy, pokud se nám dochovaly z minulosti a pokud tomu lid věří a pokud to církevní autoritě vyhovuje. To proto Luther odpovídá „jen Bible“. Jen to, co lze ověřit jakožto pravdivé, dnešním termínem: co lze „ozdrojovat“. Ježíšova řeč s citátem z Izaiáše je tudíž vlastně vyznáním protestantské reformace:

„On jim odpověděl: 'Izaiáš o vás pokrytých prorokoval správně. Jak je psáno:

„Tento lid mě ctí svými rty,
srdcem je mi však vzdálený.

Nadarmo mě ale uctívají,

když učí lidské nauky a příkazy.'“

Opustili jste Boží přikázání, ale lidské tradice dodržujete.“

A opět ty Vánoce: Valná část zbožných vánočních tradic jsou výmysly z apokryfů dětství (Protoevangelium Jakubovo, Evangelium Pseudo-Tomášovo a Pseudo-Matoušovo) nebo z vizí všelijakých anorektických mystiček: všechny ty historky o porodní bábě, které zchromla ruka, ježto nevěřila na panenský porod; všechny ty detailní zprávy o tom, co říkala a co si myslela Panna Maria; všechny Ježíšovy dětské zázraky.

Reformace někdy dovedla svou kritickou reakci až do extrému: Skotští presbyteriáni zrušili Vánoce a Velikonoce, protože nejsou biblické a protože jsou spojeny s příliš mnoha „papežskými“ tradicemi.

Dokud tedy byl skotský stát spojen s presbyteriánskou církví – Vánoce se neslavily vůbec. Až ve dvacátém století se vrátily Vánoce do Skotska. Je užitečné, i když poněkud děsivé, číst v Karafiátových pamětech nadšené líčení onoho starého presbyteriánského Skotska – ano, Skotska v tomto smyslu také „tradičního“. Protestantské zaujetí pravdou může se snadno měnit v láskyproský fanatismus pravdy a v biblický a moralistický fundamentalismus – který se dovolává „textu samého“, ale v posedlosti detailem také někdy ztrácí smysl celku.

Katolicismus a protestantismus, ti dva švagři. A ty jejich manželky, ty dvě polohy lidské přirozenosti: ta citová a vnímavá a milující, co z minulosti přichází – a ta racionální a nedůvěřivá vůči víře ve všechno možné jen proto, že je to staré a „tradiční“. Člověk je to i ono. Člověk je katolík i protestant. Člověk je v nehlubším nitru „nebinární“: „Dvě duši mně, ach, v hrudi přebývá...“, jak praví Goethův Faust.

Jak ty duše porovnat, když, jak verš pokračuje „...od sebe se touží odervatí“?

Pavel odpovídá: „Všechno prověřujte; dobré se držte, zla v každé podobě se varujte.“ (1Te 5,21-22). Jenomže v řečtině zní

**PROJEV
UKRAJINSKÉHO PREZIDENTA
V KONGRESU USA**

Drazí Američané,

ve všech státech, městech a obcích, všichni, kdo si váží svobody a spravedlnosti, kteří si jí váží stejně silně jako my, Ukrajinci, ve všech našich městech, v každé rodině, doufám, že má slova úcty a vděčnosti zarezonují v každém americkém srdci!

Paní viceprezidentko, děkuji Vám za Vaše úsilí o pomoc Ukrajině! Paní předsedkyně, statečně jste navštívila Ukrajinu v době války, moc Vám děkuji! Je mi velkou ctí, velkou výsadou být tady!

Vážení členové kongresu – zástupci obou stran – kteří jste také navštívili Kyjev! Vážení kongresmani a senátoři – zástupci obou stran – kteří jistě v budoucnu navštíví Ukrajinu! Vážení představitelé diaspory – přítomní v této sněmovně a zasedateli po celé zemi! Vážení novináři!

Je pro mě velkou ctí být v Kongresu USA a promluvit k vám a všem Američanům!

Navzdory všem předpokladům a osudovým scénářům Ukrajina nepadla. Ukrajina žije a je naživu.

- dokončení ze strany 3 -

jeho rada „dobrého se držte“ - „to kalon katechete“. Slovo „kalos“ znamenalo původně „krásný“ – ale postupně nabylo významu „dobrý“. Verš by šlo tedy přeložit také „krásného se držte“.

Rada dvojnásobná – rada příliš obecná – rada k ničemu? Návod a výklad podávají verše sousední: „Ducha neuhášte. Proroctvími nepohrdejte.“ (1Te 5,19-20)

Duch a proroctví: Ne tradice a minulost, nýbrž odkaz k tomuto času a k budoucnosti. To je výzva k trvalému přehodnocování všech tradic. Nesou dobré ovoce? Vztahují se k jádru toho, co Ježíš říká a čím jest? Vztahují se k dnešnímu člověku, jeho potřebám a touhám a bolestem?

Ne-li, pryč s tradicemi.

Klidně i s těmi vánočními, pokud se stávají povinností a musem a drilem a tíží a noční můrou a prázdnotou a formalitou.

Pokud to pomůže Tvé duši, řekni Vánocům NE.

A tak to je.

A to mi dává dobrý důvod podělit se s vámi o naše první společné vítězství – porazili jsme Rusko v bitvě. Nemáme strach. Neměl by ho mít ani nikdo jiný na světě. Ukrajinci dosáhli tohoto vítězství – a to nám dodává odvahu, která inspiruje celý svět.

Američané dosáhli tohoto vítězství – a proto se vám podařilo sjednotit světové společenství na ochranu svobody a mezinárodního práva. Evropané dosáhli tohoto vítězství – a proto je nyní Evropa silnější a nezávislejší než kdykoli předtím.

Ruská tyranie nad námi ztratila kontrolu a už nikdy nebude ovlivňovat naše myšlení.

Musíme však udělat vše pro to, aby takové vítězství získaly i země globálního Jihu. Vím ještě jednu věc – Rusové budou mít šanci být svobodní pouze tehdy, když porazí Kreml.

Přesto bitva pokračuje! A my musíme Kreml porazit na bitevním poli. Tato bitva není jen o území – o tu či onu část Evropy. Tato bitva není jen o život, svobodu a bezpečnost Ukrajinců nebo jakéhokoli jiného národa, který se Rusko pokouší dobýt. Tento boj určí, v jakém světě budou žít naše děti a vnuci a pak jejich děti a vnuci. Bude určovat, zda budou mít demokracii Ukrajinci, Američani, všichni.

Tento boj nelze zmrazit ani odložit. Nelze jej ignorovat v naději, že ochranu poskytnete oceán nebo něco jiného. Od Spojených států po Čínu, od Evropy po Latinskou Ameriku a od Afriky po Austrálii svět je příliš propojený a vzájemně závislý na to, aby někdo mohl zůstat stranou a zároveň aby se cítil bezpečně, když taková bitva pokračuje.

Naše dva národy jsou v této bitvě spojenci. A příští rok bude zlomový. Bod, kdy ukrajinská odvaha a americké odhodlání musí zaručit budoucnost naší společné svobody. Svobody lidí, kteří si stojí za svými hodnotami.

Dámy a pánové! Američané!

Včera, ještě před příjezdem do Washingtonu, jsem byl na frontě, v Bachmutu. V naší pevnosti na východě Ukrajiny – v Donbasu. Ruská armáda a žoldáci útočí na Bachmut nepřetržitě od května. Útočili na něj dnem i nocí, ale Bachmut stojí.

Loni v Bachmutu žilo sedmdesát tisíc lidí, a teď tam zůstalo jen pár civilistů.

Každá píď té země je nasáklá krví. Každou hodinu se ozývá řev děl. Zákopy na Donbasu několikrát denně mění majitele v urputných bojích. Ukrajinský Donbas však stojí.

Rusové používají proti Bachmutu a dalším našim krásným městům vše, co mají. Okupanti mají značnou převahu v dělostřelectvu. Mají více munice. Mají mnohem více raket a letadel, než jsme kdy měli my. Ale naše obranné síly se stále drží a my všichni jsme na ně hrdí. Ruská taktika je primitivní. Zapalují a ničí vše, co vidí. Posílají na frontu hrdlořezy. Poslali do války trestance. Vrhli proti nám všechno, podobně jako jiná tyranie, která v bitvě v Ardenách vrhla proti svobodnému světu všechno, co měla. Stejně jako stateční američtí vojáci, kteří o Vánocích roku 1944 drželi své linie a bránili se Hitlerovým silám, dělají o letošních Vánocích totéž stateční ukrajínští vojáci Putinovým si-

lám. Ukrajina drží své linie a nikdy se nevzdá!

Zde je tedy frontová linie. Tyranie, které nechybí krutost proti životům svobodných lidí. A vaše podpora je klíčová nejen proto, abychom v takových bojích obstáli, ale abychom se dostali k bodu zvratu. Abychom na bitevním poli zvítězili.

Máme dělostřelectvo. Ano. Děkuji vám. Stačí to? Uprímně řečeno, ani ne. Abychom zajistili, že Bachmut nebude jen pevností, která zadrží ruskou armádu, ale aby se ruská armáda úplně stáhla, potřebujeme více děl a granátů.

Jako bitva u Saratogy změnil boj o Bachmut trajektorii naší války za nezávislost a svobodu.

Pokud vaši vlastenci zastaví ruský teror proti našim městům, umožní to ukrajinským vlastencům naplno pracovat na obraně naší svobody. Když Rusko nemůže dosáhnout našich měst svým dělostřelectvem, snaží se je zničit raketovými útoky. Ba co víc, Rusko si ve své genocidní politice našlo spojence – Írán.

Íránské smrtící bezpilotní letouny, kterých do Ruska posílá stovky kusů, se staly hrozbou pro naši kritickou infrastrukturu. Tak si jeden terorista našel druhého. Je jen otázkou času, kdy udeří na své další spojence, pokud je nezastavíme hned. Musíme to udělat!

Věřím, že mezi námi v našem spolenectví by neměla být žádná tabu. Ukrajina nikdy nepožádala americké vojáky, aby bojovali na našem území místo nás. Ujišťuji vás, že ukrajínští vojáci dokážou sami perfektně obsluhovat americké tanky a letadla.

Velmi důležitá je také finanční pomoc. A já bych vám chtěl poděkovat za obojí, jak za finanční balíčky, které jste nám již poskytli, tak za ty, o kterých jste případně ochotni rozhodnout. Vaše peníze nejsou charitou. Je to investice do globální bezpečnosti a demokracie, se kterou nakládáme co nejodpovědněji. Rusko by mohlo zastavit svou agresi, kdyby chtělo, ale vy můžete naše vítězství urychlit. Já to vím. Dokážeme každému potenciálnímu agresorovi, že se nikomu nemůže podařit prolomit státní hranice, páchat zverstva a vládnout lidem proti jejich vůli.

Bylo by naivní čekat na kroky k míru ze strany Ruska, které si libuje v tom, že je teroristickým státem. Rusové jsou stále otráveni Kremlem. Obnovení mezinárodního právního řádu je našim společným úkolem. Potřebujeme mír. Ukrajina již má návrhy, které jsem právě projednal s prezidentem Bidenem – náš mírový vzorec. Deset bodů, které by měly a musí být realizovány pro naši společnou bezpečnost zaručenou na desetiletí dopředu. A summit, který se může konat. Jsem rád, že mohu zdůraznit, že prezident Biden dnes podpořil naši mírovou iniciativu. Každý z vás, dámy a pánové, může pomoci při její realizaci a zajistit, aby americké vedení zůstalo pevné, dvoustranné a bipartitní. Můžete posílit sankce, aby Rusko pocítilo, jak zničující jeho agrese skutečně je.

Je ve vašich silách pomoci nám postavit před

soud každého, kdo tuto nevyprovokovanou a zločinnou válku rozpoutal. Udělejte to! Ať se teroristický stát zodpovídá za svůj teror a agresí a nahradí všechny ztráty způsobené touto válkou. Ať svět vidí, že Spojené státy jsou tady!

Dámy a pánové! Američané!

Za dva dny budeme slavit Vánoce. Možná při svíčkách. Ne proto, že by to bylo romantičtější, ale proto, že nebude elektrina. Miliony lidí nebudou mít ani topení ani tekoucí vodu. To vše bude důsledkem ruských raketových a dronových útoků na naši energetickou infrastrukturu. Ale my si nestěžujeme. Nesoudíme a neporovnáváme, či život je jednodušší. Váš blahobyt je výsledkem vaší národní bezpečnosti, výsledkem vašeho boje za nezávislost a vašich četných vítězství.

I my, Ukrajinci, projdeme svou válkou za ne-

VELKÉ PODĚKOVÁNÍ

My, Ukrajinci, bydlící v Letohradě, Vám, Čechům, chceme poděkovat. Jen nemáme dost slov. Velice Vám děkujeme za Vaše přijetí a velkou pomoc.

Na jaře jsme přijeli vyděšení z válečných hrůz. Nevěděli jsme, jak budeme nadále žít. Naše děti stále plakaly a chtěly se vrátit domů. Žijeme ve stálém strachu o naše lidi doma ...

Někteří z nás utekli před vražděním do různých zemí, ale nemálo jich nakonec přijelo do České republiky. Moje rodina utekla do Polska. Našich lidí tam bylo nejvíce. Měsíc jsme tam bydleli. Ale kamarádce, které Rusové úplně zničili dům, někdo řekl, že v Čechách je lépe. Vyдали jsme se na cestu.

Litva, sedmdesátá léta

závislost a svobodu důstojně a úspěšně. Budeme slavit Vánoce, a i když nebude elektrina, světlo naší víry v sebe sama nezhasne. Pokud na nás zaútočí ruské rakety, uděláme vše pro to, abychom se ubránili. Pokud na nás zaútočí íránské bezpilotní letouny a naši lidé budou muset na Štědrý den do protiatomových krytů, Ukrajinci si stejně sednou ke svátečnímu stolu a budou se navzájem rozveselovat. A nemusíme znát přání všech, protože víme, že my všichni, miliony Ukrajinců, si přejeme totéž – vítězství. Jedině vítězství. Silnou Ukrajinu jsme již vybudovali, se silnými lidmi, silnou armádou a silnými institucemi. Společně s vámi! Vytváříme silné bezpečnostní záruky pro naši zemi i pro celou Evropu a svět. Společně s vámi!

A také, společně s vámi, postavíme do latě každého, kdo se bude vzpírat svobodě. To bude základem ochrany demokracie v Evropě i na celém světě. Nyní, v tento výjimečný vánoční čas, vám chci poděkovat. Vám všem. Děkuji každé americké rodině, která si váží tepla svého domova a přeje si

stejně teplo i pro ostatní lidi. Děkuji prezidentu Bidenovi a oběma stranám v senátu i ve sněmovně reprezentantů za vaši neocenitelnou pomoc. Děkuji vašim městům a vašim občanům, kteří letos podpořili Ukrajinu, kteří hostili naše lidi, kteří mávali našimi národními vlajkami, kteří jednali, aby nám pomohli. Děkuji vám všem! Od všech, kteří jsou nyní v první linii. Od všech, kteří očekávají vítězství.

Když tu dnes stojím, vzpomínám

na slova prezidenta Franklina Delano Roosevelta, která se tak hodí pro tuto chvíli: „Americký lid ve své spravedlivé síle zvítězí až k absolutnímu vítězství.“ Ukrajinský lid také zvítězí. Víme, že vše závisí na nás. Na ukrajinských ozbrojených silách, ale závisí i na zbytku světa!

Když jsem byl včera v Bachmutu, naši hrdinové mi předali vlajku. Bojovou vlajku. Vlajku těch, kteří za cenu svých životů brání Ukrajinu, Evropu a svět. Požádali mě, abych tuto vlajku přinesl do Kongresu USA členům sněmovny reprezentantů a senátorům, jejichž rozhodnutí mohou zachránit miliony lidí. Tak ať jsou tato rozhodnutí přijata! Ať tato vlajka zůstane s vámi, dámy a pánové! Tato vlajka je symbolem našeho vítězství v této válce!

Stojíme, bojujeme a zvítězíme. Protože jsme jednotní. Ukrajina, Amerika a celý svobodný svět. Kéž Bůh chrání naše statečné vojáky a občany! Ať Bůh navždy žehná Spojeným státům americkým! Veselé Vánoce a šťastný vítězný nový rok!

Слава Україні!"

V Praze nám řekli: Nebojte se, postaráme se o vás. Dali nám najíst a do oběda vyřídili všechno, co jsme potřebovali, dokumenty i peněžní příspěvek a odvezli nás do Pardubic. Tam nás rozdělili na různá místa v kraji, nás přivezli do Letohradu. Tady nás čekal rozsvícený dům internátu Průmyslové školy, pan ředitel a několik dalších lidí. Začali se o nás starat, aby nám nic nechybělo. Bylo s námi mnoho dětí. Pan starosta Fiala za námi často přicházel, dětem nosil bonbóny, ovoce a dárky. Dospělí brzy v Letohradě získali zaměstnání. Naše děti začaly hned chodit do české školy a přes internet dokončily ukrajinský školní rok. Aby se děti naučily dobře vaši řeč a po prázdninách rozuměly všemu v české škole, vytvořili vaši lidé skrze místní Charitu adaptační skupinu. V ní vaše dobrovolnice pro naše děti vymýšlely pěkný program, aby se děti cítily dobře a nikdo nebyl sám. České maminky jim připravovaly jídlo. Mnoho zdejších lidí pro nás nanosilo věci denní potřeby do Centra pod střechou. V Centru se naši dospělí učili česky. Učitelé nám i dětem podávali ruce a každý se na nás usmíval.

Díky zaměstnání jsme někteří získali pronájem bytu a zase jsme od Čechů dostali potřebné věci k bydlení.

Jednou jsme byli pozváni na prohlídku kostela a pak jsme se přišli podívat na bohoslužbu. Těší nás, že v kostele pokaždé slyšíme prosby za naši vlast.

Naše děti jsou poznamenány karanténou z doby koronaviru, když se nemohly setkávat s kamarády a teď trpí úzkostmi války. náš nejstarší syn Vadim se ve zdejším učilišti učí nástrojařem. Měl obavy, jak se bude mezi učni cítit. Ale je tam spokojený. Jeden z našich mladíků je plachý a má špatné zkušenosti z války. Ale učitelé v učilišti trpělivě hledali, jak se mu přiblížit.

Vaší dobrotou a solidaritou jste si získali naše srdce. Co budeme živí, nezapomeneme na Vaše přátelství. Budeme o tom vyprávět i svým vnoučatům.

Když jsme přijížděli do Čech, obdivovali jsme Vaše pěkné domy, upravené zahrady s mnoha květinami a udržovanými keři, uklizené dvorky a opravené paneláky. Těší nás blízkost češtiny, mnoho slov je stejných nebo podobných naší řeči.

V Letohradě se nám dobře žije. Samozřejmě, že se nám stýská po domově. Řada našich se už vrátila domů, i když je to nebezpečné. Jenže někteří přišli na Ukrajině o nejbližší, o bydlení, mnoho zařízení a továren je rozbitých a tak se nemají kam vrátit. Proto by někteří rádi pár let u Vás zůstali. Jsme zvyklí pracovat a žít skromně. Nenechme si nechat vzít svobodu a Ukrajinu a společnost chceme znovu vybudovat.

Většina dospělých si už sehnala práci, to zvyšuje naše sebevědomí, už nepobíráme příspěvek pro utečence, svou prací a placením daní jsme užiteční vaší zemi.

Ještě jednou Vám s úctou a vděčností děkujeme ...

*Za ukrajinské utečence
Marina Lobova*

AKTUALITY

Biblické hodiny pořádáme každý čtvrtek od 19 hod. přes zoom. V koronavirové karanténě se nám to osvědčilo, mohou se účastnit zájemci i z jiných farností. Máte-li zájem, napište mně na: vaclav.vacek@wo.cz.

ČKA zve na přednášku novinářky paní Petry Procházkové o současné situaci na Ukrajině v pondělí 30. ledna v 19 hod. v evangelickém kostele.

Ke vzkříšení jsme vyprovodili

- 1.12. Olgu Slavičkovou 87 let
19.12. Josefa Fajgla 80 let

Z JEDNÁNÍ PASTORANÍ RADY 8. 12.

1. Zhodnocení uplynulých akcí:

- Ekumenická bohoslužba, Červená středa, Mikuláš v kostele, Rorátní mše a snídaně ve čtvrtek, „lucerničkové“ středy, vzdělávací programy s vánoční tematikou v základních školách (J. Skalická), bohoslužba smíření (V. Vacek), adventní duchovní obnova (K. Moravec), adventní hudební večer (J. Hubálek), zpívání u jeslí (M. Vychytilová), adventní a vánoční bohoslužby a jejich hudební doprovod;
- všem organizátorům, aktérům a pomocníkům PR děkuje.

2. Farní web

- zatím se stále sbírají zkušenosti s IS Omnia z farností, které systém používají.

3. Energetické úspory fara

- provedeno zateplení stropu položením izolace na půdě (E. Novotný)
- elektroměry na faře – redukce počtu – řeší Št. Čanda
- PR doporučuje, aby se na faře topilo navzdory zvýšeným nákladům, není žádoucí nechat příliš promrznout (nedůstojné podmínky pro bydlení, zvyšování vlhkosti, hrozba plísně); v obytných prostorách topit aspoň na 19°C, v dalších temperovat aspoň na 16° - dohlédnou E. Novotný a L. Majvald.

4. Pastorační plán 2023

- Téměř připraven, upřesňuje se několik termínů – zapracuje M. Malá;
- Z nejbližších lednových akcí: 1.-15.1.2023 Tříkrálová sbírka; 16. 1.2023 1. setkání rodičů dětí, které letos půjdou poprvé ke Stolu Páně, fara; 22.1.2023 Ekumenická bohoslužba v 17 hod. v evang. kostele v rámci Týdne modliteb za jednotu křesťanů.

5. Aktuality z Charity:

- Chystá se poděkování koledníkům – 26.1. a 27.1. pohádky v Dolní Čermné a Králíkách - Pavel Šmíd;
- Záměr nové služby - Poradna pro pečující.

Z JEDNÁNÍ EKONOMICKÉ RADY

ER se na svém jednání 14.9. zabývala především několikanásobně se zvyšujícími náklady na elektrickou energii ve farních objektech. Protože největším spotřebitelem el.energie je budova fary, byla navržena následující opatření s cílem snížit spotřebu el.energie a nahradit silně neekonomické vytápění akumulacími kamny :

- 1) zateplit podlahu půdy izolačním materiálem Isover

6. Vyhodnocení Svatováclavské pouti - J. Čanda

Navzdory nepříznivému počasí a novému místu (farní zahrada) byla akce úspěšná a výdělečná, byly využity též kulturní dotace města, pro příště třeba doladit zázemí na mytí, na realizaci se podílelo cca 80 lidí; akce se již dostala do povědomí občanů (nejen farníků).

Přípravný výbor zvažuje, zda neurčit konkrétní využití zisku; PR podporuje část financí vracet do vybavení – přípravný výbor nechť zváží potřeby (lavičky, stoly, stany,...); PR podporuje možnost použití části zisku na obnovu zpěvníků na Orlici. Není jisté místo pro příští ročník – zámecká terasa (úpravy) či opět farní zahrada.

- Bude vytvořen oddělený finanční fond Svatováclavská pouť – projedná K. Dvořák s účetní.

7. Žádost o grant města na veřejné akce:

- sepsání grantu nutné v lednu – zodp. J. Čanda (scénka Velký pátek, Svatováclavská pouť,...)

8. Námět od farníků: poptávka nedělních mší v Letohradě

- Další mše se přidávat v neděli nebude, jednalo by se o příliš velkou zátěž pro faráře, časově lze těžko stihnout, není prostor pro komunikaci s farníky. PR diskutovala případnou možnost pravidelného střídání nedělní ranní mše a sobotní večerní mezi Lukavici a Letohradem. Po zvážení pro a proti doporučuje zachovat současné uspořádání bohoslužeb. Hlavní důvody jsou dva: 1) sobotní večerní v Letohradě si již našla své místo, je hojně navštěvovaná a vyhledávaná i přespolními. 2) na nedělní ranní není k dispozici varhaník.

9. Organizační záležitosti

- Poptávka pomocníků: „Hudební koordinátor“ – pro vyjednání hudebních doprovodů na mše (záskoky a mimořádné mše mimo běžný režim), „květinář“ – zajišťování květin na křtiny a další slavnosti, „Tvůrce plakátů“ pro aktuální příležitosti (nabídl se J. Čanda), „PC poradce“;
- Členové PR zkusí poptat vytipované osoby;
- Informace do ohlášek posílat K. Dvořákovi vždy do pátku večera.

Zapsal M. Hoffmann

2. kancelář pana faráře vybavit kvalitními krbovými kamny
3. prověřit možnost vybavit některé farní místnosti (např. jednací místnost) moderními infrapanely.

Bod 1) a 2) byly díky pomoci několika ochotných farníků realizovány. Na vybavení některých místností infrapanely jsme obdrželi nabídku.

ER na svém jednání 21.12. projednala předloženou nabídku a doporučila, aby byla realizována instalace infrapanelů dle nabídky firmy PROMOS s.r.o. - varianta KalkA1 – cena 61.700,-Kč (cena bez přípravy elektroinstalace-kabelů). Bylo dohodnuto v první fázi realizovat pouze vytápění v Jednací místnosti, což by představovalo náklady cca 2/3 z nabídnuté ceny a realizaci zahájit co nejdříve tzn. v průběhu měsíce ledna.

Všem, kteří se na výše uvedeném podílejí včetně technické přípravy a jednání s dodavateli, moc děkujeme.

Jiří Skalický

PODĚKOVÁNÍ

Na faře došlo k ucpání odpadů a nemohla se používat voda. Děkujeme chlapům, kteří usilovně pracovali na odstranění problému a panu faráři za trpělivost.

Děkujeme všem, kteří se postarali o zateplení půdy na faře (položení izolační vrstvy).

Během uplynulého měsíce se uskutečnilo mnoho akcí: Červená středa, ekumenická bohoslužba s následným občerstvením, ranní roráty se snídaněmi na faře, mikulášská nádička. Jiří Hubálek připravil adventní koncert. Díky dobrovolníkům mohly být na Štědrý den otevřeny kostely. V nich máme postavené betlémy. Děti se ve školách seznamují s křesťanskou podstatou vánoc. Při všech akcích je potřeba práce mnoha ochotných lidí.

Vám všem, kteří jste jakkoliv pomohli, děkujeme.

Děkujeme panu faráři Václavu Vackovi za bohoslužbu smíření a panu faráři Karlu Moravcovi za duchovní obnovu. Sboru Familia Cantorum děkujeme za Rorátní zpěvy v Letohradě a na Orlici a za provedení České mše vánoční J. J. Ryby, Monice Vychytilové za vedení dětí při kunčických bohoslužbách a nácviku pásma „Zpívání u jeslí“.

Rádi se přidáváme k poděkování od pana Karla Halbrštáta:

V roce 2022 se do naší farnosti zakoupily nové kancionály. V kostele sv. Václava bylo potřeba do lavic zabudovat nové přihrádky pro tyto zpěvníky. Děkuji za jejich rychlé zhotovení a zabudování do lavic.

Poděkování patří i řemeslníkovi a jeho pomocníkovi za rekonstrukci podlahy na kůru. Výměna dřevěné podlahy byla již nevyhnutelná. Zároveň s výměnou podlahy se uskutečnily i vnitřní údržbové práce na zdivu kostela.

Děkuji za pravidelný úklid na celém kůru.

Nemalé poděkování patří i všem řidičům, kteří každou sobotu jsou ochotni přivést

a odvést varhanika.

Děkuji i zpěvákům, kteří při každé bohoslužbě se zapojují do zpívání žalmů a dalších zpěvů.

Všem Vám patří veliký dík. Do dalších dnů Vám přeji vše dobré.

Karel Halbrštát – varhaník

Děkujeme všem, kteří se v našich kostelích starají o hudební doprovod.

PODĚKOVÁNÍ KATECHETKY

Pár dní před Vánoce jsem otevřela dopis, který ležel ve schránce našeho domu. K mému překvapení v něm nebyla žádná úřední písemnost ani žádná reklama, jak bývá obvyklé. Byl v něm milý dopis a dárek. Přesněji řečeno dar. Dopis nebyl podepsán a nebyl psán rukou. Záměrně. Nejen z řádků dopisu je zřejmé, že ho psal někdo, kdo má naši farnost rád a záleží mu na ni. Já teď doufám, že ten NĚKDO čte teď tyto řádky, protože jinak nevím, jak mu poděkovat. Mnohokrát děkuji neznámému dárci za vánoční překvapení, kterého se mně od něj dostalo. Děkuji dárci za jeho slova a za to, že mu naše farnost leží na srdci. Děkuji všem, kdo jakkoliv pomáháte v naší farnosti pro to, aby v ní nám všem - i těm, kdo do ní přicházejí - bylo dobře.

Marie Mikysková

LIDÉ BEZ DOMOVA U NÁS MAJÍ POCIT BEZPEČÍ

„Je to skvělý pocit, dát si teplou sprchu!“ To je jeden z mnoha záznamů spokojenosti klientů, kteří chodí do Nizkoprahového denního centra pro osoby bez přístřeší. V Lanškrouně služba funguje téměř deset let. Co nabízí a jak je využívána? Na to jsme se zeptali jejich pracovnic Mgr. Martiny Šedové a Anny Purkertové:

Komu je služba určena a co klientům nabízíte?

Jsem zázemím pro lidi bez domova anebo pro ty, kteří žijí rizikovým způsobem – nemají kam jít, přespávají na ubytovnách, v holoibtech, chatových osadách či stodolách. U nás najdou bezpečí. Mohou se vysprchovat, použít toalety, můžou si přinést jídlo, které jim ohřejeme, ve výjimečných případech můžeme jídlo i dát. Uvaříme teplý nápoj, můžou si u nás nabít mobil. Dalším krokem je sociální práce s nimi. Ptáme se klientů na jejich situaci a nabízíme pomoc s tím, co zrovna potřebují – vyřídí si osobní doklady, sociální dávky, pomoci při hledání práce nebo ubytování. Tedy stručně řečeno: osobní hygiena, strava, pobyt v teple a bezpečí, možnost dát si do pořádku osobní věci. Děláme službu i většinové společnosti. Tím, že se naši klienti mohou umýt, nevypadají jako bezdomovci, a můžou bez rozpaků mezi lidmi.

Jak jste připraveni na nadcházející zimu?

Běžná provozní doba je v pracovní dny kromě středy od 8 do 14 h. V zimním období se otevírací doba prodlužuje do 16:30 h. Najednou u nás mohou být až tři lidé. V odpočinkové místnosti je stůl a židle, knihovnička. Příjemné prostředí je teď vánočně vyzdobeno. Hned vedle je sprcha a toaleta. Když není velký provoz, může tam někdo přečkat klidně celý den.

Kolik sem chodí lidí?

Loni jsme měli 700 návštěv, letos na začátku prosince máme 550 návštěv, takže to bude podobné. Přes zimu chodí pokaždé víc lidí. Minimálně dva denně, ale přijde třeba i 8 lidí za den. Chodí k nám asi 15 stálých klientů a stejný počet jednorázových. A jejich věk se pohybuje od dvaceti do sedmdesáti let. Většina z nich je místních, ale jezdí sem i lidé z okolních měst a obcí.

Když se lidé umyjí a odpočinou si, přijdou do vaší kanceláře a tam s klienty dále pracujete?

Každého se aktivně ptáme na jeho situaci, a co by od nás potřeboval. Chodí sem dost lidí opakovaně, takže nás zajímá, jak se jim vede a s čím přišli. Lidé, kteří k nám chodí, už něco chtějí udělat – třeba se jen osprchovat. Ale už mají nějakou snahu.

Martina pracuje s lidmi bez domova tři roky, Anička pět let. Když někde řeknete, co děláte, nesetkáváte se někdy s nepochopením?

Naše blízké okolí ví, co děláme a chápe to. Ale v širším měřítku se občas setkáváme s názory, že lidem bez domova by se vůbec nemělo pomáhat, protože to je lůza společnosti, a za svůj stav si můžou sami. Když slyšíme něco takového, je nám to líto. My ze zkušenosti víme, že lidé bez domova jsou lidé jako my. A do jejich situace se můžou dostat každý z nás. A to docela lehce.

Nemáte někdy potřebu pomoci lidem, kteří nemají kde bydlet, nad rámec vaší služby?

Na to si musíme dávat pozor, abychom si nebrali některé jejich osudy příliš k srdci. Když skončí pracovní doba, je nutné se od té práce oprostit, abychom nevyhořeli. A někdy je to opravdu složité. Každý rok se musíme vyrovnat s tím, že někdo z našich klientů zemře. Nedávno přivezli pána z nemocnice. Neměl kam jít, a tak musel zůstat na ulici. Je to těžké. Ale my si je nemůžeme vzít domů. Stejně tak jim nedáváme peníze. Zodpovědnost je na klientech. My jsme jen první pomoc - nevychováme je, nevyлéčíme je z alkoholismu. Můžeme je jen směřovat. Největší úsilí je na nich.

Cím jim nejvíce pomáháte?

Přijetím. Chováme se k nim normálně a dů-

stojně. Necítí od nás odstup. Oceňují bezpečí, které u nás mají, protože na ulici ho často nemají. V bezdomovecké komunitě vládne tvrdost - vzájemně se napadají, berou si věci.

Je vůbec reálné, aby se člověk bez domova ze své situace dostal?

Každý nemá reálnou šanci se z toho stavu dostat. Jakkmile přijmou status bezdomovce, je to spojeno většinou s alkoholem. Sehnat byt je téměř nemožné. Nemají podporu z rodiny. Nemají peníze, takže i kdyby sehnali byt, nemůžou na něj složit zálohu. Člověk, který bydlí pod mostem, si těžko udrží práci. Kdyby měli tyto vnější podmínky příznivé, mohli by se někteří z toho dostat. Ale ty podmínky nejsou. Druhá věc je, že řadě lidem tento způsob života vyhovuje nebo jsou ve vleku závislosti na alkoholu. A když už se někomu zadaří, ale zůstane v kontaktu s komunitou bezdomovců, stáhnou ho zpět. Pro člověka, který má nálepku bezdomovce, je velmi těžké najít své místo ve společnosti. Za tu dobu, co zde pracujeme, se dostali z ulice dva lidé. Rozhodující vždy bylo, že dostali městský byt. Do záznamu spokojenosti nám jeden z nich napsal: „Děkuji, že jste tu pro mě byly, když jsem to potřeboval. Jsem rád, že teď už službu nepotřebuju. Rád vás zajdu navštívit, abych se zeptal, jak se máte vy.“

Co vám práce s lidmi bez domova dala?

Pocit uspokojení, že můžeme pomoci i takovým lidem, pro které jinde není moc pochopení. Zbavili jsme se předsudků vůči lidem bez domova. Hodně od nich dostáváme. Pochválí nás, poděkují, vyjádří vděčnost.

Operace

Akční rádius nemocničního lůžka

mění pohled na svět.

Nespěchám a neutíkám

na vyšlapané cesty.

Jen děkuji za ticho

a v něm se ptám...

Kde je mé místo?

Jaké jsou mé resty?

JF

ANEŽČINY DOBROTY

Několik členů z našeho pražského orchestru hraje vždycky v prosinci s takovým jedním pěveckým sborem Rybovku.

A tam jsem se před šesti sedmi lety potkala poprvé s panem Š. Tehdy mu podle mě bylo asi osmdesát pět let.

Sedli jsme si k jednomu pultu a už nám to zůstalo: od té doby jsme se u něj scházeli každý rok.

I když to byl takovej věchejtec, prsty mu po strunách běhaly znamenitě. Taky bych chtěla za padesát let takhle hrát.

Hned na začátku naší rybovkový spolupráce mi dal jasně najevo, že noty bude rozhodně otáčet on, protože gentleman by to přece dámu dělat nenechal. A vůbec nevadilo, že někdy otočil později, než měl, nebo že honem nemohl chytit okraj stránky. Zvykli jsme si na sebe. Vždycky jsem se na něj těšila.

„A odkud jste, slečno?“ zeptal se mě při jedné příležitosti.

„Z východních Čech – Letohrad, ten asi nebudete znát.“

Začal se smát. Letohrad znal výborně, protože několik let studoval na tamější průmyslovce.

V prosinci 2019 mi po koncertě řekl, že hrál naposledy, že už je na to moc starý. Přemlouvala jsem ho, Rybovku bez něj jsem si neuměla představit. Slíbil, že teda uvidí.

Přišel covid. Tradiční koncerty s tímhle sborem se nekonaly. Až letos. Doufala jsem, že bude zas sedět se mnou. Neseděl. Nedávno zemřel.

Na pátečním koncertě mi chyběl moc. S prvníma tónama „Hej, mistře“ jsem si ho představila, jak ve svém pečlivě nažehleném obleku sedí noblesně u pultu v nebi a čile a radostně hraje náš part.

Jsem si naprosto jistá, že i tam otáčí noty on. /AN

ČAS PŘÁNÍ

Jistě jste také v minulých dnech mnohokrát zopakovali, že přejete krásné a požehnané Vánoce, že přejete štěstí a zdraví od nového roku..., a docela určitě i vám se podobných přání dostalo nepočítaně.

Jsmo v téhle době hodně sentimentální, nějak hodnější a určitě se nemýlím, napíšu-li, že ta vyslovená a napsaná přání jsou většinou míněna upřímně. Možná proto, že je v nás stopa našeho dětství, kdy jsme se právě v tuto dobu snažili být hodnější, možná to způsobují krátké dny a v dlouhých temných večerech si sami sobě i těm druhým nepřejeme nic zlého, možná jsme na své přátele příliš dlouho zapomínali a chceme jim tu liknavost přáním štěstí a zdraví vynahradiť.

Ať je to jak chce, ať jde o přání opravdově míněné nebo jen společenskou formalitu, obsah zůstává stejně závažný.

Přejeme sobě i těm druhým klid a mír. A to jsou přece podmínky pro štěstí zcela zásadní.

Přejeme zdraví. I to je podstatnou podmínkou štěstí, i když dobře víme, že

PŘED DVĚMA ROKY ZESNUL JAN RYBÁŘ

Po Janovi nezůstal jen pomník na hrobě, pamětní desky a fotografie. Jan přispívá bohatstvím své osobnosti ke kráse společenství nebešťanů, ale i nám zachovává své přátelství. Napsal pro nás své trefné a vtipné fejetony, a obdaroval nás svým pěkným lidstvem a svým bratrstvím. To je bohatství, které nám nikdo nevezme.

Jan porozuměl Ježíšovu pověření: „Jako rybáři zachraňte topící se lidi“.

i nemocní, postižení, handicapovaní lidé dokážou být šťastní, a to hlavně proto, že dokážou svůj stav přijmout a hledí z každé chvíle vytěžit co nejvíce spokojenosti a pohody.

Ta přání štěstí a zdraví vinšovaná komukoli nejsou zbytečná. Nezdá se mi, že bychom byli úplně zdravou a vyrovnanou společností. Nezdá se mi, že bychom se z každého světlého okamžiku dokázali radovat. Ani ho občas pro rozladění, pokrivené vidění, zlost a závist nezaznamenáme.

Navykli jsme si celkem bezstarostně žít a věřit, že přijdou-li problémy, někdo je povinen je za nás vyřešit. Už dávno tomu tak není.

Chce-li být člověk svobodný, chce-li mít právo sám o sobě rozhodovat, odmítá-li závislost, musí být také ve svém konání (ve studiu, ve volbě povolání, ve volbě přátel, spolupracovníků, partnerů, v péči o své zdraví, ve všem, o čem chce svobodně rozhodovat) maximálně odpovědný.

Život sám je riziko a zvládnout jej důstojně, s pocitem, že člověk sám sebe nezklamal, dá hodně přemýšlení a práce.

Když přijde nezvládnutelná katastrofa, přichází na pomoc stát a jeho sociální systém. Žádný stát na světě, ani ten nejbohatší, nezvládne pomoc bez rozdílu všem. Pomáhá jen té části, které voda sahá nad hlavu.

Každý, kdo dokáže katastrofu přežít, kdo si dokáže pomoci sám, může být právem označován za příkladného hrdinu, být na sebe pyšný.

Vím, že jakékoli přirovnání kulhá. Pořád mám v hlavě slova anglického premiéra. Máte pravdu, nelítají nám nad hlavou bombardéry, nikdo není Praha, nikdo nepotápí naše lodě, které stejně nemáme. Jak však mnozí zasněžení říkají, nečeká nás rok bez problémů. Možná je nadnesené mluvit o potu a slzách, jako to Angličanům za 2. světové války, poté co Anglii napadl Hitler, sliboval Winston Churchill.

Mohli bychom však na svou zem a národ hrdě Angličany napodobit. Nejsme žádné nicky, hodně toho umíme, hodně jsme toho už přežili, nepodceňujeme se.

Tak co v tom dalším roce přestat naříkat, rozhodnout se, že jej s nasazením našich chytrých hlav a zlatých nápaditých ručiček, co dokážou improvizovat a vědí si bez návodu rady, což cizinci obdivují a nechápou, nějak důstojně zvládneme?

K tomu sobě i vám přeju zdraví, pevnou vůli a hodně štěstí v roce 2023. EN

Jan nerybařil sám, nebyl „tichý blázen“ s rybářským prutem, ale u své sítě měl řadu skvělých spolupracovníků. Tak to Ježíš zamýšlel.

Jan věděl, že Bůh dal ženě širší srdce než muži, a knězi dává ještě širší srdce než ženě. Dar není zásluhou, ale my máme s božími dary dobře hospodařit. Jan hřivnu své laskavosti a zájmu o druhé nezakopal. Uměl nahlouhat druhým bez jakéhokoliv poručnickování a sloužit.

Něco jsme se snad od Jana naučili. Jeho dílo v nás přináší své ovoce, trvá a žije.

Děkování není nikdy dost. Myslíme-li s vděčností na Jana, pak také znovu děkujeme i Vám, jeho spolupracovníkům. Na prvním místě děkujeme paní Heleně Nekulové, která byla Janovi po desetiletí nablízku a věrně o něj pečovala.

Děkujeme panu Pavlu Šmídovi z Rychnova za shromažďování Janových textů. Jsme vděční nakladateli panu Vlastimilu Bartošovi a jeho paní; mecenášsky vydávali Janovy knihy. Děkujeme panu Miloslavovi Novákovi, řediteli nakladatelství Vyšehrad a panu Janu Beránkovi, který s Janem vedl knižní rozhovor „Deník venkovského faráře“. Děkujeme paní Veronice Čepelkové, která vydala knihu vzpomínek na Jana.

Děkujeme farníkům z Rychnova, Trutnova, příbuzným a rodákům z Bílovic.

S vděčností myslíme i na Janovy rodiče a prarodiče, kteří Jana vchovali a nasměrovali ho k laskavosti a soucítění s potřebnými.

Bůh je největší, závatnou osobností, ale říká nám: „Jsem rád, že vás mám. Kým bych bez vás, svých dětí, bez své nevěsty, byl? S vámi prožívám veliké dobrodružství, krásné a někdy napínavé chvíle.“

Tento přístup Jan od Boha odkoukal.

Můžeme odhadnout, jak o nás Jan smýšlí: „Jste mým bohatstvím, rád jsem vás potkal, navždy vás nosím ve svém srdci. Těším se na konečné setkání s vámi. Je to tady pěkné, těšte se. Už dopředu se raduji, jak se vám zde bude líbit. Bůh je úžasný a nebešťané dorostli k nádherné podobě s Ježíšem.“

I my děkujeme všem Vám, za Vaše přátelství k Janovi. Jeho přátelství propojuje navzájem i nás. Jsme rádi, že Vás máme, že máme jeden druhého.

Tebe, Jane, zdravíme do nebeského království. S vděčností na Tebe myslíme. Jsi obklopen vzácnými osobnostmi a přesto i na nás myslíš – myslíme si. Děkujeme Ti. /V

Tento povzdech je tu a tam slyšet z kazatelen. I já jsem ho slyšela. V mém bezprostředním okolí našťestí není tak častý. Nevím, zda proto, že já si kněží vážím a oni to vnímají, nebo proto, že si jich nevážím a oni hrdinně mlčí. Žiju totiž ve městě, kde podobné výroky nemají u publika šanci na úspěch. Jsou však lidé, kteří se o nich zmiňují nebo to tvrzení dokonce opakují. Zjevně jsou tedy mezi námi kněží, kterým se vážnosti nedostává.

Ve venkovských farnostech tyto stesky dojdou sluchu a souhlasu aspoň některých. (Těch, kteří si kněží váží a rádi se povznesou nad ty, jimž je tato úcta cizí.) Krom toho je na kazatelně spousta možností vyslovit se v daném duchu nepřimo. Svět se mění stále k horšímu a mnoho věcí už není, jak bývalo. Na bohoslužby chodí stále méně lidí, ubývá křtů a svateb v kostele, nedaří se nám předávat víru mladým, lidé o ni nemají zájem, chtějí si uspořádat život bez Boha, popř. bez církve, jsou příliš zaměřeni na vlastní dobro, nechťejí se omezovat v sexuální oblasti, rozmáhá se škodlivý individualismus atd. Když se toto všechno sečte, vychází poměrně jednoduchá rovnice: lidé si kněží neváží, protože už je nepotřebují. Kdykoliv z kázání vyplývá rozdělení světa na „my“ a „oni“, je také zřejmé, že „my“ si kněží vážíme a „oni“ ne. Pamatuji si poměrně nedávný povzdech upozorňující na fakt, že podle nějakých průzkumů se povolání kněze propadlo na třetí místo od konce ještě před poslance a uklízečku.

Nostalgiu po dobách dávno minulých, v nichž se kněžské povolání těšilo obecné vážnosti, není třeba brát vážně. Ty doby jsou pryč a my je nechceme vrátet. Nemůžeme čekat, že naše čtyř- až osmiprocentní menšina navštěvující pravidelně bohoslužby bude požívat obecné vážnosti, tím méně její představitelé. A to ani v případě, že bychom odhlédli od jakýchkoliv skandálů, které naši menšinu diskreditují. Adepti kněžství vstupující do semináře mají být už na samém začátku připraveni na to, že společnost jejich povolání nebude brát vážně. Že budou vnímáni spíše jako podivíni. A že to pro ně nebude vyznamenání ve smyslu mučednictví pro víru, nýbrž syrová realita. Pokud jim snad seminární formace nabízí opačný pohled ve světle víry, musí jim už jen pro službu pravdě nabídnout i pohled sekulární společnosti.

Kandidáti kněžství by měli být také připra-

veni na to, že být budou žít v určité společenské bublině, která je v jejich kněžské výjimečnosti může podporovat, tato výjimečnost je čistě spekulativní a nejspíš jim přinese jenom nevýhody. Oddané vzhlížení některých farníků k panu faráři jako k duchovnímu majáku a poskytovateli svátostného dobra není odměnou za oběť celibátu, kterou kněz musí povinně přinést, spíš celibátním prokletím.

Domnívám se, že věřící, kterým na společenství víry záleží a kteří ještě nerezignovali na jeho institucionální podobu, úctu ke kněžím nepomijejí, naopak je v nich velmi vysoká. Liší se ovšem její důvody a projevy. Věřící si kněží váží, ale kladou na ně nové nároky. Od těchto nároků se odvíjí i způsob, jak úctu vyjadřují.

Klerikalismus je dnes hojně skloňované slovo. Většinou se používá v souvislosti se zneužíváním kněžské moci; s paternalismem, nadřazeností, autoritářstvím. Ale klerikalismus je pociťován i tam, kde o záměrné zneužívání moci nejde, kde se ho nositelé úřadu snaží vědomě eliminovat, kde kněží upřímně a bezelstně jen konají službu, k níž ovšem nejsou náležitě vybaveni. Novokněží znají ze semináře předpisy církevního práva, znají do nejmenších detailů liturgická pravidla, mají nějakou představu o tom, jak funguje ideální farnost a ideální rodina, ale zatím se nesetkali s širokým spektrem jednotlivců a reálných rodin s výjimkou své původní vlastní. Jeden kněz se mi světil: „Když jsem přišel, myslel jsem si, že pocházím z úplně normální katolické rodiny. Po třech letech vidím, že moje původní rodina je naprostá výjimka.“

Spirituální zneužívání, kterého se kněží dopouštějí nebo které se jimi děje (ve smyslu, že se ho dopouštějí bezděčně), je často podporované dlouholetou tradicí, jak církev k určitým tématům po staletí přistupovala, a způsobem, který je pro ni pohodlný. Doby, kdy autoritu pana faráře nikdo nezpochybňoval, jsou sice dávno pryč a takovou autoritu už si nikdo nenárokují, ale poučky odvozené z nesprávného výkladu Písma při nedostatečném rozlišování slyšíme dodnes v takřka nezměněné podobě. Rozlišování je zkrátka složité a pro správnou aplikaci některých norem církevního práva extrémně náročné.

Některé z těchto přístupů nedávno formulovala Zuzana Matisovská slovy „trpitelská interpretace náboženského konceptu oběti, dlouhodobá formace upevňující přesvědčení, že jde o konání Boží vůle, neschopnost samostatného teologického myšlení, důvěra v autoritu i sociální tlak“. Nekriticky zděděné vzorce v posuzování obtížných situací, které kněží znají jen zprostředkovaně, a opakovaná důvěra k mechanismům, které v pluralitní společnosti už nefungují, připravují dnešní služebníky o vážnost, aniž by vědomě usilovali o duchovně mocenskou pozici. Dovedu si představit, že identifikovat nezdravé proudy v pastoraci se některým lidem podaří až poté, co od církve podstoupí nebo se jí dokonce

vzdálí.

Věrnost zásadám učitelského úřadu církve při absenci rozlišování působí nevrtné škody u věřících, kteří nejsou s to neschopnost konkrétního nositele úřadu rozpoznat, a vede ke ztrátě jeho vážnosti u těch, kteří tuto schopnost mají. Sem patří např. poučení „slíbili jste si, že spolu budete snášet dobré i zlé“ v případě, kdy zlé přichází zevnitř, nikoliv zvenčí. Skutečnost, že nikdo nejsme bez viny, se často používá jako argument na nesprávném místě. Poučka „nikdy není vina jen na jedné straně“ zní tak objektivně, spravedlivě a rozumně, že málokdo má zábrany toto klišé použít. Ve svém důsledku vede k obvinění, že někdo nebyl ochotný unést propastný nepoměr mezi vinou jedné a druhé strany, ať už ty strany tvoří kdokoliv. V extrémním případě sexuální predátor a jeho oběť.

Nadužívaný trpitelský koncept oběti zastihuje v hlásání dobrou zprávu. Jsme natolik zvyklí slyšet z kazatelen slova o vykupitelském utrpení, až nám uniká, že toto utrpení není cílem, nýbrž produktem nepřijetí vtěleného Slova. Kristus nepřišel proto, aby za nás zaplatil nejvyšší daň a usmířil Otcův hněv (jak to metaforicky zpíváme v kancionále). Bůh není krvežíznivý Otec prahnoucí po pomstě. Kristus nám přinesl smíření už tím, že se jako bezmocné dítě do našeho světa narodil. Jeho přítomnost ve světě, jeho vtělení je dar, který nám láskyplný Otec daroval. To, že my jsme velikost tohoto daru nepoznali, že Ježíšova dokonalost narazila na realitu lidského hříchu tak tvrdě, že z toho byla ta nejhorší myslitelná smrt, to nebyl Boží záměr, ale výsledek naší fixace na vlastní „pravdu“ a „spravedlnost“. Snad v žádném období v roce nezní v biblických lekcích tolik slov o naději jako v postní době. Kazatelé, kteří se posléze koncentrují na nevyhnutelné utrpení, tuto naději spolehlivě pohřbí. Místo povzbuzení, že každé trápení jednou skončí, jsme u nás doslova slyšeli „těšíme se na společenství s Bohem, ale bez utrpení to nejde!“ Převrácený koncept, evangelium naruby. Jeho falešná interpretace při aktuálních těžkostech konkrétních lidí obírá křesťanství a jeho kněze o věrohodnost.

Církev si nárokují moc odpouštět hříchy. Mohl by vzniknout dojem, že s kněžským svěcením přijde i schopnost s touto mocí pracovat. Někteří kněží vycházejí ze semináře přímo s touhou sloužit po vzoru svatého faráře arského, přitom ale nedovedou o mnoho víc, než věnovat penitentům ve zpovědnici nezištně svůj čas. Schopnost je třeba rozvíjet a pracovat na ní. Bohužel na to někdy nestačí ani lidé, kteří by s ohledem na svůj věk už měli oplývat jistou zralostí.

Církev umí nabízet odpuštění. Méně už se jí daří k němu vést s vědomím, že odpuštění není akt, nýbrž proces. A prozatím stále nedovede pracovat s lidmi, kteří unikli z toxických vztahů. Dlouhodobě narůstá deficit, který institucionálně nenarovala ani Františkova exhortace *Amoris laetitia*. Skutečnými plátcí tohoto dluhu jsou duchovní průvod-

ci a průvodkyně, kteří věnují námahu a péči důkladnému vzdělávání a rozlišování; kteří v bezradnosti místo poskytování instantních rad raději mlčí (a jejich mlčení je léčivé). Kněží, kteří se nebojí zpětné vazby a super-vize, s jejímž využitím institucionální církve tolik šetří. Teologové a teoložky, kteří se poctivě věnují aktuálním palčivým tématům. Ti všichni se o svou vážnost nemusejí bát.

Autorka vystudovala historii a teologii, pracuje v oblasti památkové péče

Jednou jeden mudrc povídal svému věčně nespokojenému příteli, když si opět na něco zase stěžoval:

„Prohlídni si dobře místnost, ve které jsme, a snaž se zapamatovat všechny věci hnědé barvy.“ Přítel nevěděl, co má od tohoto úkolu očekávat, ale souhlasil. V místnosti bylo hnědých předmětů dost, ale hravě si s tím poradil. Za chvíli mu mudrc povídá: „Tak a teď zavři oči a pověz mi, jaké předměty modré barvy jsi viděl.“ Přítel se rozhněval a povídá: „Ničeho modrého jsem si nevšiml. Vždyť jsi mi povídal, ať si zapamatuji všechny hnědé věci.“ Na to mu mudrc odpověděl: „Tak jen otevři oči a podívej se, kolik modrých věcí je tu kolem nás.“ Byla to úplná pravda a mudrc pokračoval: „Přesně tak je to i v životě. Vidíš jen to, na co se soustředíš. Když hledáš v místnosti jen hnědé věci a v životě jen ty zlé, tak uvidíš jen je. Uložíš si je do paměti a oni naplní tvůj život. Pamatuj si, pokud budeš hledat jen to zlé, tak to určitě najdeš, ale dobrého nenajdeš nic“.

Myslíte si, že to nefunguje? Tak si třeba vzpomeňte, když jste potřebovali narychlo odejít a nemohli jste najít klíče od bytu. Myšlenkami jste byli někde jinde, klíče ležely před vámi, a přesto jste je neviděli. Co vy na to? A nebo jste se rozhodli koupit nové auto, vybrali jste si model a barvu a najednou jste taková auta začali potkávat na každém rohu. Prostě jste se na to soustředili. To na co se soustředíte, to začne naplňovat váš život. Láska, nenávisť, nemoc, zdraví, radost, smutek... Stačí jen pořádně otevřít oči a vědět co chci, protože všechno již tu je..

PUTIN UDĚLAL Z UKRAJINCŮ OBROVSKY SILNÝ NÁROD, říká fotografka Iva Zimová

Její snímky vídáte na stránkách Deníku N často. Velkou část roku 2022 strávila foto-reportérka Iva Zimová na Ukrajině, kam jezdí od 90. let. Její fotky jsou svědectvím o obyčejném životě, nebo spíše o neutuchající a usilovné snaze o „obyčejný život“ v těžkých, až katastrofických podmínkách země, kde se válčí a kterou agresor systematicky bombarduje. Se „svými“ lidmi fotografka často dny i týdny žije. Nebo živoří. A taky se jim snaží pomáhat. Říká o sobě, že je sice chudá, ale bohatá díky lidem, které potkává.

„Když fotím, emoce si moc nepřipouštím. Až když fotky vidím zpětně, doléhá to na mě.

Hledí na mě oči těch lidí. V těch očích vidím, co válka dělá. Někdy jim oči úplně hoří. Ti lidi jsou strašně silní. A všechno je v těch očích,“ vyklouzne fotografce Ivě Zimové během našeho povídání pár vzácně emotivních vět. Jinak o svých pocitech mluví nerada.

Savvitskyi oplakává otce, manžela a syna Antona. Padl v srpnu u Bachmutu. Ostatně, zjevně vůbec nerada mluví o sobě.

Není příliš nadšená ani z otázek na svou práci, protože o té přece nejlíp vypovídají její fotky samy. A má určitě pravdu.

Řemeslná zručnost, zkušenost, empatie, nasazení, schopnost být „svým“ objektům, „svým lidem“ blízko, schopnost odvyprávět příběh. To všechno v jejích fotkách je. Vypovídají o neštěstí a utrpení, o vůli a odvaze, ale také o štěstí a radosti, které za ty roky při své práci viděla a zažila.

„Nejsem válečný fotograf. A nefotím jen Ukrajinu. Ale teď se to děje, teď je potřeba tam být, teď je potřeba fotit, dokumentovat.“ A svědčit.

I když máme před záběry, které obnažují bolest nebo zoufalství, sklon uhýbat pohledem, nejspíš bychom jim měli být vystaveni. Abychom neotupěli. A nezapomněli, co se pár set kilometrů na východ od nás děje. Ukrajinci nebojují a netrpí sami za sebe. Ale i za nás.

Iva Zimová fotila v Afghánistánu, v Peru, v Číně, Guatemale, Kazachstánu, v Iráku...

Fotila konflikty, války, bídu, ale také spoustu radostných okamžiků. A hlavně obyčejný, všední život v podmínkách, jaké si Středoevropan dokáže sám jen těžko představit.

„Jsem v podstatě chudá. Ale život mám bohatý,“ říká. „Bohatý na zážitky. A bohatý díky všem těm lidem, které potkávám. Díky svému foťáku.“

Svoboda je drahá věc

Sešly jsme se na konci listopadu, když byla na skok doma v Česku, ale už intenzivně zjišťovala, s kým by se na Ukrajinu zase „svezla“.

„Nejradši bych tam zůstala furt, ale je to komplikované. Jsem svobodný fotograf, nezaplátím si na Ukrajině na měsíc byt nebo hotel. A taky neřídím. Takže musím spíš využít příležitost, když jedou nějakí kolegové z jiných agentur, novin nebo třeba dobrovolníci,“ přiznává.

V listopadu byla na Ukrajině spolu s reportérkou Deníku N Petrou Procházkovou a fotografem Gabrielem Kuchtou. Její domovskou agenturou jsou Panos Pictures. „Placená jsem podle toho, co mi kde vyjde.“ „Měla jsem kdysi společnou výstavu s (Janem) Šibíkem. Byly to fotky z Afghánistánu. On měl barvu, já černobílý. Prohlásil, že moje fotky jsou lepší; prý proto, že na rozdíl od něj tam můžu být, jak dlouho chci, protože jsem na volné noze. Haha. „No dobrý, můžu tam být, jak chci dlouho, ale měsíční výplatu nemám,“ řekla jsem mu.

Jsem závislá na tom, jestli fotku prodám. Někdy výdělky jsou, jindy ne. Ale mám svobodu.“

A svoboda, jak známo, je drahá věc. Ostatně Ukrajinci za ni teď platí extrémně drah.

„Přesně. Přesně tak. Ale myslím, že díky tomu odhodlání bojovat za svobodu – nejen svoji, ale i tu naši – to nakonec zvládnou. Uvidíme. Snad jo,“ pokrčí rameny.

Tohle mě přivádí k šilenství

„Někteří lidi říkají, že když Putin odejde, bude to jen horší. Nemám ráda tohle myšlení. Před lety jsem pomohla jedné rodině, která utíkala z Afghánistánu do západní Evropy, ale převaděči je vyhodili na Ukrajině. Nechtěli tam zůstat, muž mluvil trochu česky, protože u nás kdysi studoval. Tak jsem rozhodila sítě a dostala jsem je do Čech. A lidi mi říkali: ‚Tak, a teď budou chtít všichni!‘ Ale co je to, proboha, za logiku? Tak radši nepomůžeme nikomu? Tak radši budeme hýčkat Putina, aby náhodou nepřišel někdo horší? Tohle mě přivádí k šilenství,“ říká. Navenek klidně, ale myslím, že někde uvnitř to v ní vaří.

„Jo, Rusko nejspíš problémem zůstane napořád, ale tak se na všechno vykašleme? To myšlení se jen tak nezmění, je nebezpečné, ale my jsme toho všeho spolustrůjci,“ soudí.

„Však Havel říkával, že na Rusko se musí dupnout, jinak se začne roztahovat. Nedupli

jme, když zabrali Podněstří. Nedupli jsme, když vzali Donbas, Krym. Stejně tak jsme nedupli v Sýrii. My jsme dělali jen: Ty ty ty ty ty ty.“

Vidět tu zkázu

Na Ukrajinu jezdí od 90. let pravidelně. „Asi je v tom něco srdcového,“ připouští. „Mám ráda ty lidi, jsou fajn, jsou pracovití. Ale jezdím všude možné a všude potkávám úžasné lidi a jejich příběhy.“

Vzpomíná, jak se Ukrajina od těch 90. let zvedla. Mluví o čistých ulicích, opravených domech, skvělých restauracích, o dobrém jídle. „Je to evropská země. Vyrostla do krásy. Vidět tu zkázu je hrozné.“

Stejně jako i mnohé z nás, kdo sledujeme dění na Ukrajině jen z povzdálí a z bezpečí, ji fascinuje, jak jsou Ukrajinci schopní všechno hned opravit.

„V Charkově to jednou bouchlo asi půl hodi-

ny předtím, než jsme přijeli na místo. A když jsme přijeli, už jsme viděli lidi, jak to zamestávají, zadělávají díry, zprovozňují cestu. Silnice jsou opravené dřív než v době míru. Ne skutečně.“

„Putin udělal z Ukrajinců obrovsky silný národ. Semknutý, silný, odvážný. Proukrajinských je i většina těch, kteří běžně mluvili rusky. Mnozí z nich nenávidí Rusy, chtějí se od nich odpoutat, chtějí svobodu, touží po ní. A po demokracii, která na Ukrajině – i když má svoje rezervy – na rozdíl od Ruska existuje. Pořád se mluví o korupci. Ano, ale jak říkají Ukrajinci: „Naše korupce je taková dost naivní ve srovnání s korupcí v Rusku.““

Nejsem žádný kropic

Naše povídání na chvíli přerušil redakční fotograf Ludvík Hradílek. Vytáhl Ivu Zimovou na terasu, aby udělal pár portrétů.

Když se fotografka vrátí, prohlásí: „Uf. Pokaždé mě to přesvědčí, že přesně tohle bych opravdu dělat nechtěla,“ směje se. „Někam vlnitout, udělat pár fotek. Cvak. Už vůbec ne zpravodajské fotky. To je jen cvak a rychle jinam. To bych nemohla. Ale obdivuju ty, kteří to dokážou.“ Sama se snaží se „svými“ lidmi trávit co nejvíce času. Reportáž je její život.

„Kdyby mě to tak nebavilo, nemohla bych to dělat. Důležité pro mě je, že si to můžu dělat po svém. Nemám žádné zoomy, jen širokoúhlý objektiv, takže musím být lidem blízko. Léta jsem fotila na analog, film šestatřicet snímků a víc ani ránu, fotím vlastně pořád stejně. Jako bych měla těch šestatřicet políček. Nejsem žádný kropic,“ s úsměvem se distancuje od fotografů, kteří snímají fotografovaný objekt sprškou automaticky opakovaných cvaknutí závěrky jako ze samopalu.

„Vyrostla jsem s filmem, pořád přemýšlím, než to zmáčknou. I když je fakt, že pak někdy mlátím hlavou o zeď, že jsem nefotila víc, že nemám pět fotek místo dvou nebo že to nemám ostré – já se totiž často ani nekouknu, jak jsem to vyfotila, protože u starého foťáku to nešlo.“

Zuří pak? „Když jsem začínala, zuřila jsem, když něco nevyšlo. Dneska ne. No tak to nevyšlo, nevadí. Můžu o tom vyprávět jinak. Svět se nezboří.“

S lidmi, které fotí, je často v těsném kontaktu. „Někdy se předem ptám, jestli to můžu zmáčknout, většinou ale žádám o svolení pak. Ale vždycky se ptám. Nejlepší je, když s těmi lidmi můžu být déle. Pár dnů, týden, pak mě přestanou vnímat. Když chci udělat portrét, trochu si záběr třeba v tom zdemolovaném bytě promyslím, když fotím denní život, fotím, jak to přichází. Někdo sbírá železo, někdo seká kus starého nábytku na oheň, jiný vaří na plynových kamínkách.“

Hranice přijatelného rizika

Když byla Iva Zimová naposledy na Ukrajině s Petrou Procházkovou a Gabem Kuchtou, sešli se všichni tři v jednom listopadovém vydání podcastu Studio N.

Petra Procházková Filipu Titlbachovi líčila, jak Gabo chtěl jet do Bachmutu, kde se už měsíce svádějí ty nejtěžší boje. Iva koketovala s myšlenkou jet s ním.

„Byla v tom městě už mnohokrát. Věděla, jak se tam dostat – redakční auto vojáci jen tak nepustí, je třeba najít někoho se speciální propustkou, někoho, kdo do Bachmutu zbylým obyvatelům dováží třeba vodu a chleba,“ vysvětluje s odstupem času Petra Procházková.

„Ivin kamarád – před válkou byl ředitelem cirkusu, dneska je dobrovolník, který evakuuje lidi z těch nejnebezpečnějších míst – všechna povolení měl a byl ochoten oba s sebou vzít. Naštěstí – já vím, zní to zvláště, ale tak to cítím – v noci před plánovanou výpravou naboural. Ne vážně, ale auto bylo nepojízdné. Zkusili to pak ještě s naší redakční fabií, jenže tenhle pokus nevyšel – vrátili je. A já jsem byla ráda. Myslím, že to bylo za hranici přijatelného rizika,“ dodává.

Iva Zimová ale tvrdí, že přímo do Bachmutu jet nechtěla. „Domlouvala jsem to Gabovi, já chtěla zajet do nějakých osvobozených vesnic v charkovské oblasti. Tam jsem ještě nebyla, zatímco v Bachmutu mnohokrát. V Bachmutu se střelí čím dál víc, zas takový hrdina fakt nejsem,“ vysvětluje.

Kde má tedy fotoreportérka „hranice přijatelného rizika“? „Nad tím nemusím vůbec přemýšlet, většinou jezdím s někým, kdo ty hranice nastaví. Nejčastěji s dobrovolníky. Oni mají svoje pravidla a zvyklosti a zkušenosti. Mají svoje limity a já jim důvěřuju, vždyť tam jezdí každý den, znají to tam jak své boty, vědí, co si můžou dovolit a co ne. Kolikrát někam nedojeli a radši se vrátili. Umí to vyhodnotit,“ věří.

„Něco spadnout“ už slyšela mnohokrát. Párkrát se stalo, že přijela někam, kde „to bouchlo“ chvíli před tím, než přijela, párkrát se stalo, že to bouchlo chvíli poté, co odjela. „Mám ale štěstí. Nikdy se mi nic nestalo. Tady mám anděla. Na rameni,“ poplácá si na levé rameno. „Jen ho musím poslouchat. Ale taky nechodím těm nebezpečným situacím naproti. A nebhám s vojáky, nejsem s nimi v zákopech, fotím obyčejné lidi.“

Pomáhám jiným, tím pomáhám sobě

Obecně odborníci na duši soudí, že po čase stráveném v nebezpečných zónách je dobré být zase nějakou dobu v bezpečí a klidu, absolvovat ideálně nějaký debriefing, psychohygienu...

Už když tohle vyslovuju, tuším, že mě s tím Iva Zimová pošle k šípku. A taky že jo.

„Nic jako odpočinek nepotřebuju. I když jsem v Čechách, stejně pořád sleduju, co se na Ukrajině děje, tak jaký odpočinek!? A snažím se také pomáhat, to je asi moje psychohygienu, jak říkáte. Když pomáhám, pomáhám i sobě. Nikdy jsem neměla pocit, že bych na tom byla nějak psychicky blbě,“ říká rozhodně.

A pomáhá o sto šest, jak potvrzuje Petra Procházková, která tedy leckdy není s vlastním úsilím páchat dobro za Ivou o moc pozadu.

„Iva není tradiční humanitární aktivista ani klasický reportér, kterého příliš nezajímají osudy hrdinů, které fotí, ale prahne hlavně po atraktivní fotce. Iva s lidmi, se kterými někdy týdny, jindy i měsíce žije, sdílí i nepohodlí, strach o život, nedostatek jídla a vody. Jen s tím rozdílem, že ona je tam dobrovolně a strádání vnímá jako součást poznání prostředí, které potřebuje nafotit,“ popisuje Iva kolegyně a přítelkyně Petra.

„Když pak odjíždí, ví, že lidé, na které tolikrát namířila objektiv, v zimě a o hladu zůstávají. Pak chodí a trusí příběhy a ty některé lidi přinutí sáhnout do peněženek. Nejsou to žádné velké humanitární akce, ale drobné počiny, jako třeba když dokázala vybrat peníze a nakoupit za ně kamínka na plynové bomby pro několik důchodkyň z obce Horrenka u Kyjeva.“

Lidem, které fotí, Iva jejich fotky posílá. Nikdy nezapomene. „Dá si tu práci, fotky vytiskne, někdy z nich udělá pohledy, a pošle je lidem, díky kterým vznikly. Když se vrací na „místa činu“, vždy s sebou něco přiveze – naposledy ohřívače rukou do kapes, svíčky a tlusté ponožky,“ líčí Petra Procházková.

Iva je nomád

„Nepotřebuju přestávky. Klidně bych tam byla furt. Ale když dojdou peníze a nemám kde bydlet, odjedu, pak se vracím, když je příležitost. Takhle žiju. Pořád jsem připravená zvednout kotvy. Nevejdu se do žádných krabiček. Nic neplánuju. Nežiju jako normální člověk.“

Několikrát během našeho povídání mám neodbytný pocit, že se ptám naivně. Když se s tím pocitem Ivě konečně svěřím, směje se. Ale nevyvrací mi to.

„Iva je nomád. Nemá ‚trvalé bydliště‘, nemá auto, dům ani byt, nemá televizi nebo vysavač. Je vlastně bezdomovec, ale dobrovolný a uvědomělý,“ říká o své přítelkyni a kolegyni Petra Procházková. Je přesvědčená, že Ivu by domov svazoval. „A poutal k jednomu místu. Jenže ona musí být stále na cestě. Sbalená je za půl hodiny, ať jede kamkoliv – mezi Eskymáky, nebo do Afghánistánu,“ dodává Petra.

„Výborně a ráda hraje scrabble. Ten si pořídila. Jinak myslím žádný majetek nemá, kromě fotoaparátů. Umí uvařit ze sekyrky polívku. Dokáže přežít s neuvěřitelně malým množstvím peněz. S takovým, které by našinci nestačilo ani na dva dny, ona vydrží měsíc.“

Doma jsem tam, kde fotím

„Lidi si zvyknou na všechno. A starší lidi se nechtějí evakuovat. V roce 2015 jsem jezdila do vesnice Nikišino v Doněcké oblasti. Mnoho vesničanů zůstávalo i přes těžké bombardování. Třeba Lidia Raděnko Timofejevna se svým mužem zůstali všemu navzdory. Byli to starší manželé. Měli barák, všechno kolem rozbité, jenom letní kuchyně přežila. Rozhodli se žít v ní, že už nic opravovat nebudou, nemá to prý už cenu. Bydlí ve vesnici na rozcestí, kudy se dá jet na všechny světové strany. Debalceve, kde byly

velké boje o letiště, je odtud jen osmnáct kilometrů. Jejich vesnice byla během druhé světové války také zničena. Už jako malí žili blízko fronty,“ líčí Iva Zimová osud jedné ze „svých“ rodin. „Spousta lidí prostě nedokáže svůj domov opustit. Jsou s tím místem srostlí.“

Je ona sama s nějakým místem „srostlá“? „Vlastně ani ne. Doma jsem tam, kde právě jsem. A kde fotím. Moje rodina jsou moji přátelé. A rodiny, u kterých bydlím na reportážích, často z toho vzniká pouto. Někam jezďím opakovaně. A na ty svoje rodiny pořád myslím.“

Iva Zimová se narodila v Československu. Vystudovala umělecko-průmyslovou školu v Jablonci nad Nisou (obor bižuterie), ale v roce 1982 odešla do Kanady.

Začala fotit. Absolvovala obor fotografie na Dawson College v Montrealu... a záhy se z ní stala nomádka s foťákem na krku. Za příběhy, které chtěla dokumentovat, jezdila a jezdí po celém světě.

Do Česka se vrátila hlavně kvůli svému otci, o kterého se pak starala až do jeho smrti. Dennodenně ho navštěvovala. „Chodila jsem za ním do nemocnice, do domova důchodců. A fotila jsem.“ Vznikla silná fotoreportáž.

V Česku, na Plzeňsku, má svou základnu, své trvalé bydliště, ale vrací se jen v krátkých mezičasech.

Děti nemá. „Nepřemýšlím, proč bych je měla, nebo neměla mít, beru věci, jak přijdou. A ono se to stalo takhle. Nelituju věci, co nejsou, nevracím se k tomu, co jsem měla, nebo neměla udělat. Nedívám se do minulosti, ale ani do budoucnosti. Žiju teď. Nemám plány. Nemám vůbec žádné plány.“

Až se sousedi začnou hádat

„Petra dělala reportáž z města Slavutič, kde mluvila taky s místním pravoslavným ukrajinským knězem. Mám moc ráda její roz-

hovory. Ptala se ho, kdy bude konec války. „Až se sousedi zase začnou hádat,“ odpověděl. Hezký, ne? Teď mají společného nepřítele, táhnou za jeden provaz, semkli se, nemůžou couvnout. Musí to dohrát,“ je přesvědčená. „Mezitím ale Rusové zničí všechno, na co dosáhnou.“

A až se začnou sousedi zase hádat, bude dobře? „Je to samozřejmě jen bonmot, ale líbí se mi. Každopádně strašně složité to bude i po válce. Někdo byl kolaborant, někdo nebyl, někdo se choval zřítně, někdo chtěl jen přežít, někdo se tvářil, že hraje na jednu stranu, ale ve skutečnosti to hrál na druhou. Strašný to bude. Hlavně v těch místech, jako je Donbas.“

Obává se lidových soudů? Lynčů? Vyhánání? „Může se tam stát leccos, však to dobře znám. Myslím, že s naší historií, s našimi nepříjemnými zkušenostmi bychom jim měli pomoci. Musí proběhnout normální soudy, vyrovnání, taky něco jako Marshallův plán samozřejmě, ale nesmí se to nechat na vůli ulice, jinak to bude další katastrofa. Může přijít anarchie, lynče, to nesmíme jako Západ dopustit. Musíme podchytit nenávist. Konec války ještě neznamená smír.“

V hovoru se vracíme na začátek ostrého konfliktu. Zatímco kolegyně Petra Procházková až do poslední chvíle věřila, že Rusko na Ukrajinu nevrhne, Iva Zimová byla přesvědčená, že ano.

„Ježišmarjá, jasně. Půl milionu vojáků na hranicích? A co to jako mělo být? Cvičení? Však to bylo jasné. Bylo jasné, že Krym a okupovaný Doněck jim nebude stačit. A myslím, že i když je Ukrajinci nakonec vyženou, Rusko to za pět deset let zase zkusí,“ věští. „Ale nejsem žádný expert. Já jen fotím,“ pokrčí rameny.

Moc ráda by byla na Ukrajině v době Vánoc. „V době jejich pravoslavných Vánoc. Slíbila jsem to bábám z Horenky. To jsou moje

babky, kamarádky. Měsíc jsem tam s nimi byla každý den.“

Zima je a pravděpodobně bude krutá. Babky z Horenky, stejně jako spousta Ukrajinců v oblastech, kde je úplně zničená infrastruktura, nemají ani topení, ani elektriku, ani vodu. A s postupujícími mrazy bude nejspíš ještě hůř.

„Já bych řekla, že je snad i lepší, když je minus deset a je suchá zima. Když je kolem nuly a vlhko, leze to víc do kostí,“ soudí fotografa. Přes dvě humanitární organizace zařídila, aby tamní lidé dostali peníze na plynová kamna. Povedlo se jich koupit devatenáct.

Ptám se, co zásadního potřebuje ona, aby se cítila aspoň trochu komfortně? „V podstatě nic nepotřebuju. Jen teda mít internet a spojení, bez toho svou práci dělat nemůžu.“

Lenka Vrtišková Nejezchlebová

K PŘÍPRAVĚ NA BOHOSLUŽBY O NEDĚLÍCH A SVÁTCÍCH

sobota 7.1. 18 h. Letohrad
neděle 8.1. Ponoření Ježíše do Jordánu
8 h. Lukavice Iz 42,1-4.6-7 Ž 29
9 Mistrovice Sk 10,34-38
9.30 Orlice Mt 3,13-17

sobota 14.1. 18 h. Letohrad
neděle 15.1. 2. v mezidobí
8 h. Lukavice Iz 49,3.5-6 Ž 40
9 Mistrovice 1 Kor 1,1-3
9.30 Orlice J 1,29-34

sobota 21.1. 18 h. Letohrad
neděle 22.1. 3. v mezidobí
8 h. Lukavice Iz 8,23b-9,3 Ž 27
9 Mistrovice 1 Kor 1,10-13.17
9.30 Orlice Mt 4,12-23
17 evangel. kostel - ekumenická bohoslužba

sobota 28.1. 18 h. Letohrad
neděle 29.1. 4. v mezidobí
8 h. Lukavice Mal 3,1-4 Ž 24
9 Mistrovice Žid 2,14-18
9.30 Orlice L 2, 22-40

sobota 4.2. 18 h. Letohrad
neděle 5.2. 5. v mezidobí
8 h. Lukavice Gn 2,7-9. 3,1-7
9 Mistrovice Ž 51 Řím 5,12-19
9.30 Orlice Mt 4,1-11

sobota 11.2. 18 h. Letohrad
neděle 12.2. 6. v mezidobí
8 h. Lukavice Sir 15,16-21 Ž 118
9 Mistrovice 1 Kor 2,6-10
9.30 Orlice Mt 5,17-37

Okénko do farnosti - Vydavatel Farnost sv. Václava v Letohradě

Adresa redakce: Václavské náměstí 57, 561 51 Letohrad, tel. 465 620 357 • Redakce: Václav Vacek, Iva Marková, jazyková úprava Jana Kalousková • digitální podobu naleznete na www.letohrad.farnost.cz • uzávěrka je 20. každého měsíce

Rejstříkové č. MK ČR E 12797 • Tisk: Grantis s.r.o. tel. 465 525 741

